JURIS SALAKS

EIROPAS MEDICĪNAS ZINĀTŅU VĒSTURES MUZEJU ASOCIĀCIJA PĀRMAIŅU PRIEKŠĀ

Starplaikos starp kongresiem Eiropas Medicīnas zinātņu vēstures muzeju asociācijas (*European Association of Museums of the History of Medical Sciences; EAMHMS*) birojs turpina strādāt. 2003. gada 27. un 28. septembrī tika organizēta darba sesija Kloda Bernāra (*Claude Bernard*) muzejā Francijā, Senžiljēnanā Božolē (*Saint-Julien-en-Beaujolais*). Galvenais jautājums bija asociācijas darbs jaunos apstākļos. Proti, Merjē fonds (*Fondation Mérieux*) visticamāk pārtrauks savas atbalsta programmas gan Kloda Bernāra muzejam, kas reģistrēts kā asociācijas galvenā mītne, gan pašai asociācijai. Tāda ir realitāte. Nedomāju, ka tas bija īpašs pārsteigums globālās ekonomiskās krīzes laikā. Divdesmit gadu garumā asociācijai piešķirtais atbalsta kredīts ir izsmelts. Varbūt Merjē fonds pārsteidzīgi izlēma taupīt uz atbalsta programmu rēķina, jo visvairāk no tā cietīs asociācijas lielākā – Francijas – pārstāvniecība, kura divdesmit gadu tika respektēta un kultivēta kā galvenā, apzinoties Merjē fonda lomu *EAMHMS* veiksmīgā un profesionālā darbībā. Nesteigšos ar pārsteidzīgiem secinājumiem, jo paredzēta fonda turētāja Alēna Merjē (*Alain Mérieux*) un prof. Kristas Hābrihas (*Christa Habrich*) tikšanās. Tā noteikti ir jauna iespēja turpināt sadarbību jaunā formā atbilstoši pašreizējai situācijai.

Tomēr neatkarīgi no tā, kāds būs sarunu rezultāts, asociācijai ir jāpārskata sava līdzšinējā darba stils un jāmeklē jaunas darbības formas, pievēršot lielāku uzmanību asociācijas biedru profesionālajai izaugsmei, kā arī kļūstot atvērtākai patērētājiem – mūsu muzeju apmeklētājiem.

Tāpēc, pirmkārt, jau 2004. gadā Vīnes kongresa laikā pirmo reizi tika sarīkota plašāka izstāde par kongresa tēmu – endoskopiskiem aparātiem, izmantojot eksponātus ne tikai no Austrijas, bet arī interesantākos paraugus no tiem, kurus uz kongresu atveda asociācijas biedri. Tādā veidā kongresa darbam tika piesaistīti vairāk interesentu. Tā bija arī lieliska iespēja ilustrēt savu priekšlasījumu vai stenda referātu. Mūsu muzeja devums bija viens no lielākiem un izpelnījās tieši speciālistu urologu uzmanību.

Otrkārt. Bez atbalstītājiem neiztikt. Vīnes kongresa prezidents Manfreds Skopecs (*Manfred Skopec*) tos veiksmīgi sarūpēja, apvienojot asociācijas kongresu ar Eiropas Urologu asociācijas kongresu, kas tika noturēts augstā saturiskā līmenī. Vienu kongresa darba dienu medicīnas vēsturnieki un ārsti urologi strādāja kopā.

Mēs, 2006. gada Rīgas kongresa rīkotāji, sarunas ar iespējamiem sponsoriem uzsākām vēl pirms Vīnes kongresa. Šis darbs vainagojās panākumiem. 2005. gada 25. maijā starp Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeju un AS "Grindeks" tika parakstīts sadarbības līgums, kas paredz, ka AS "Grindeks" būs 13. Eiropas Medicīnas zinātņu vēstures muzeju asociācijas kongresa ģenerālsponsors. "Grindeks" vadītājs Valdis Jākobsons laipni piekrita kļūt par kongresa patronu. Finanšiālais atbalsts ir vajadzīgs arī starpkongresu periodā, lai izdotu kongresu materiālus, uzturētu saiti starp asociācijas biedriem ar biļetena starpniecību, lai regulāri atjaunotu un uzturētu asociācijas interneta mājaslapa. Nesen sākusī darboties tās jaunā versija – <http://aemhsm.net>, kurā par asociāciju, tās biedriem un darbību var uzzināt jebkurš interesents. Tā var piesaistīt un atbalstīt jaunus biedrus ne tikai no Eiropas, bet arī no pēcpadomju bloka valstīm, kurām mūsu profesionāla pieredze var būt ļoti svarīga darbojoties jaunos ekonomiskos apstākļos. To pierāda arī veiksmīgā praktisko semināru darbība starpkongresu laikā, ko organizē Vilems Mulders (*Willem Mulder*) un atbalsta Smitsona institūts (*Smithsonian Institution*) Vašingtonā. Pateicoties lielai interesei pēdējais seminārs par lielparāta medicīnas aparātu kolekcionēšanu un saglabāšanu notika 2005. gadā no 20. līdz 25. augustam Kauņā (Lietuva).

Pieredze rāda, ka atbalstītājus vieglāk atrast pašu mājās, turklāt nav jākaunas izmantot pozitīvo lobismu. Palīdzība būtu jāmeklē arī daudzajos fondos un institūcijās, kas atbalsta starptautisku sadarbību. Tā kā mēs esam Eiropas asociācija (turklāt apvienojam muzejus no visas pasaules) un plānojam veidot paneiropiskas izstādes, līdzekļi būtu jāmeklē arī Eiropas Komisijā (*European Commission*) un citās Eiropas struktūrās, programmā *Culture 2000*, kaut gan tik birokrātiski sarežģītu darbu spēj veikt tikai speciāli šim mērķim algots profesionālis. Tomēr pirmais darbs, piemēram, izstādes tēmas izvēle, plāna izstrāde un partneru apzināšana ir jāveic mums pašiem.

Pašreizējā globālā situācija ir arī izaicinājums mūsu asociācijai tās divdesmitajā pastāvēšanas gadā. Es nesaskatu nekādus draudus asociācijas turpmākai pastāvēšanai. Gluži otrādi – pašreiz mums tiek dota iespēja uzsākt un veiksmīgi attīstīt jaunu posmu, kļūstot vēl profesionālākiem, pārliecinošākiem un arī skaitliski lielākiem. Par to liecina 2005. gadā pabeigtā asociācijas reģistrācija jaunajā mītnē, turpat Francijā, bet tagad Parīzē, Renē Dekarta (*Rene Descartes*) muzejā. Vīnes kongresa laikā notika būtiskas pārmaiņas asociācijas birojā, kuru tagad vairāk pārstāvēja pieredzējušie ASV muzeju darbinieki. No prezidentūras atkāpās ilggadējā asociācijas prezidente prof. Krista Hābriha (*Christa Habrich*) no Ingolštates farmācijas muzeja Vācijā, par asociācijas otro prezidenti tika ievēlēta Marija Veronika Klīna (*Marie-Veronique Clin*), Parīzes universitātes Renē Dekarta muzeja direktore. Arī asociācijas interneta mājaslapa mainīja dizainu un kļuva atvērtāka lietotājiem.

Priekšā ir vēl viens izaicinājums. Pirmo reizi *EAMHMS* vēsturē asociācijas kongress notiks Austrumeiropā. 2006. gada 23.–27. augustā Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs gatavojas uzņemt *EAMHMS* kongresa delegātus no 31 pasaules valsts, kur vien ir ar medicīnu vai farmāciju saistīti muzeji – asociācijas biedri. Arī

Eiropas Medicīnas zinātņu vēstures muzeju asociācijas kongresa dalībnieki. Vīne, 2004. gads

kongresa tematika "Medicīnas muzeji un cilvēki ar īpašām vajadzībām" nav tradicionāla, bet īpaši aktuāla zemēm, kas nostājušās uz jaunas attīstības sliekšņa. Šoreiz kongress spriedīs ne tikai par vēsturiskiem un reti eksponātiem, kas saistās ar šo tēmu, bet notiks arī plašākas diskusijas par to, kā mūsu profila muzeji pasaulē ir pielāgoti cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, kādas programmas mēs varam piedāvāt un kas mums būtu jāveic sabiedrības attieksmes izmaiņu veicināšanai. Katra muzeja individuālā pieredze var kļūt par labas pieredzes paraugu citiem muzejiem un mūsu asociācijai kopumā. Plašāku problēmas izklāstu apņemas sagatavot Veselības un invaliditātes padomnieks Markuss Veizena kungs (*Marcus Weisen*) no Apvienotās Karalistes Muzeju, bibliotēku un arhīvu padomes, kurš ir veicis valsts mēroga pētījumu par šo tēmu.

Tas ir arī jaunu iespēju laiks mūsu muzejam. Varu apgalvot, ka neviens mūsu muzejā nesirgst ar tolerances trūkumu pret "citādiem", arī cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Toties nākas atzīmēt, ka muzeja infrastruktūra vēl nav piemērota invalīdu apmeklējumiem: speciālas autostāvvietas Antonijas ielā Rīgas pilsētas vadība ir rezervējusi diplomātiskam transportam un komerc klientiem, muzeja ārdurvis grūti atvērt pat veselam cilvēkam, nav ierīkoti lifts vai speciāli pacelāji u.tml. Toties mēs kā pirmais muzejs Latvijā 2004. gada maijā sākām piedāvāt ekskursijas vājdzirdīgiem apmeklētājiem zīmju valodā. Statistika rāda, ka tās tiek labprāt apmeklētas. Šķiet, ka ar šo piedāvājumu pagaidām esam unikāli vismaz starp Latvijas muzejiem. Bet kongress jau tagad mums ir līcis sarosīties un ne tikai apzināt interesantus eksponātus savos krājumos un citviet Latvijā (galvenokārt protēzes, kas savā laikā daudziem palīdzēja pārvarēt kādu fizisko trūkumu), bet arī meklēt risinājumus kā uzlabot muzeja pieejamību cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Šoreiz mēs sākām nevis ar konkrētu projektu realizēšanu, bet domu biedru un sadarbības partneru meklējumiem visdažādākos līmeņos. Kongresa ģenerālsponsora līgums ar AS "Grindeks" ir labākais piemērs. Pārrunas, precizējumi, kopsaucēju meklējumi prasīja gandrīz gadu. Taču tagad līgums ir parakstīts, un tas paliks kā mūžībā aizgājušā direktora Kārļa Ērika Arona pēdējais lielais darbs, ko viņš personīgi virzīja gan muzeja, gan asociācijas vārdā, kā arī viņa novēlējums mūsu tālākai darbībai.

Kongresa atbalstītāju loku neapšaubāmi paplašinās arī LZA Senāta priekšsēdētāja prof. Jāņa Stradiņa un LR Veselības ministra Gundara Bērziņa kopīgi parakstītā aicinājumvēstule.

Ir jāsaprot pareizi – līdzekļi tiek meklēti ne tik daudz kongresa organizēšanai, bet gan cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, lai Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā un tā filiālēs izveidotu viņiem labvēlīgas infrastruktūras.

Vairāk par gatavošanos kongresam, tā paredzamo zinātnisko un izglītojošo programmu, par muzeju un Rīgu var uzzināt no īpaši izveidotas interneta mājaslapas <http://www.mvm.lv/congress> vai speciāli izdotā CD-ROM, kas tika prezentēts un izdalīts visiem Vīnes kongresa dalībniekiem.

Tādēļ jebkurš interesents var jau tagad reģistrēties dalībai kongresa un iesniegt tiešsaites režīmā tēzes savam ziņojumam vai stenda referātam. Ar šādu mūsdienīgu

pieeju mūsu muzejs pārsteidza daudzus asociācijas biedrus, kas līdz šim deva priekšroku tradicionālai iespīestai reklāmai un reģistrācijai pa pastu. Aicinu visus *Acta* lasītājus kļūt par unikālā kongresa atbalstītājiem, draugiem, dalībniekiem un referentiem. Kongresa organizēšanas komanda Rīgā jau strādā kopš biroja sēdes Francijā 2003. gadā. Pirmskongresa un kongresa gadā mums pievienosies vairāki profesionāļi gan no pašu muzeja, gan no citām sadraudzīgām iestādēm. Tiek slēgti atbalsta līgumi ar vairākām farmaceitiskām kompānijām, meklēti vienkārši saprotošie un palīdzētgrīboši cilvēki un sabiedrības. Kongress, nenoliedzami, būs unikāls notikums muzeja vēsturē, bet vienlaikus arī tikai viens etaps paredzētajā attīstības plānā līdz 2008. gadam. 2005. gada aprīlī muzejs tika atkārtoti veiksmīgi akreditēts kā valsts muzejs, 2006. gada augustā uz muzeja bāzes sadarbībā ar Rīgas Stradiņa universitāti, notiks jau minētais asociācijas kongress, bet 2007. gadā notiks muzeja 50. gadadienas pasākumi, atzīmējot tā dibināšanu, kad profesors Pauls Stradiņš savu medicīnas vēstures privāto kolekciju dāvināja valstij.

The European Association of Museums of the History of Medical Sciences: Facing Change (summary)

By Juris Salaks

The activities of the association in between congresses are reviewed here. The association must think anew about its existing activities and seek out new areas of activity, devoting greater attention to the professional growth of association members and to the attraction of visitors. Brief information is offered about the 2004 congress in Vienna and the association congress that is expected in Riga in 2006.

Juris Salaks, Dr. med., profesors
Kongresa sekretariāta vadītājs
Antonijas iela 1, Rīga LV – 1360
Latvija
E-mail: juris.salaks@apollo.lv